

Că om fa aşa nuntuță,
Cu doctori pângă tiniuță.
De scoală-te, Mihai,
De scoală-te și-ți alé
Din câte sunt acoalé
Care ţie ţ-a plăcă
Şi-apoi te-om duce-n căsucă
Şi te-om pune la măscă,
Cum se cade la mirică.
Scutură, stegar, steagu
Că doară nuntă-i amu
C-or vini și holteii
Şi-or vedé ce-o făcut ii.
Nu te păzi, Mihai,
Că-i scurt drumu și-om sosi.
Bucură-te, temeteu,
Mândră floare-ți aduc eu,
Nu ți-o aduc să-ți înfloreasă
Ci ți-o aduc să putrezeasă.
Când soarele o sfînțit
Noi la mormânt am sosit,
Că io în lut l-am băgat
Că jivanii l-o gătat.

2186

La un fecior mare

Lumina mamii, Ștefa',
Că tată-tău te-a afla,
De s-adună părinții
De oareunde cu pruncii
Şi voi, bunuți, vi-ț tâlni.

2187

Mama o avut coconi patru,
Amu n-are numai tri
Că s-a stîngherit din ii.
Mișel i de-a ta căsuță
Fără uși, fără ferești,
Nimicuță să nu vezi.
Mișel i de-a ta nuntuță -
Steagurile-s praporile,
Ceterile-s clopotile.
Stegarul ți-i supărat,
Mireasă nu ți-o aflat.
Şi-n ce casă ai intrat,
Casă mândră, de scanduri late
Şi te-ai dus tare departe.
Nu te duci ca să-nflorești
Ci te duci să putrezești.

2188

La un frate

Frate-meu și dragul meu,
Câte căsi noi am avut
Nici una nu ți-o plăcut,
Altă casă ți-ai făcut
Fără uși, fără ferești,
Tot în ea să viețuiești,

IULIANA BĂNCESCU

Tămăduirea vrăjitoarelor în viziunea bisericii creștine (III)

Alt mijloc considerat de practicanți drept ajutor pentru magie este apelul la rugăciunile și mijlocirea preoților. Mulți magicieni își trimit pacienții să dea acatiste pentru îndeplinirea cererilor lor, lăsând însă să se subînțeleagă că rugăciunile preoților, harul preoției, sunt numai un adjuvant al lor, care, mai degrabă, îl ferește pe pacientul slab de influența malefică decât îl ajută pe magician, sau îi influențează cumva eficiența ritualului. În Bucovina se recomandă ca rugăciunile să fie date la trei, șapte sau nouă preoți, dar și rabinului evreilor, despre care se crede că ar avea mai mult dar la rugăciune (evreii fiind poporul ales, după motivația lor).

De multe ori, preotul vede zelul acestor credincioși, le primește acatistele, se roagă pentru ei, pentru problemele pe care spun că le au, dar nu cunoaște de cine sunt trimiși și cum au ajuns, de fapt, la biserică. Ei ascund adevărul și de aceea nu se pot sămădui, nu pot să iasă din rătăcirea lor, nici în cazul în care ar da de un preot încercat duhovnicește, care ar putea să-i povătuiască pentru a ieși. În cazul în care preotul nu se implică mai mult în cunoașterea acestor oameni, în discuții duhovnicești cu ei, datorită mai multelor treburi și îndatoriri pe care le presupune pastorația, acest tip de oameni ajung greu și târziu să cunoască adevărul sens al credinței ortodoxe. Iar dacă preotul are înclinații spre fenomene de felul acesta, fiind chiar practicant al magiei, cum se întâmplă, din păcate, în unele cazuri, atunci foarte ușor omul, ajuns la un astfel de preot, pune semnul egalității între acesta și vrăjitoare, luând în râs slujbele bisericicești, harul preoției, calitatea de îndrumător și părinte spiritual a preotului și nu în ultimul rând, moralitatea și pregătirea sa teologică. Atunci când există însă dorința de comunicare și sinceritate reciprocă, preotul poate discuta cu enoriașii în cauză, indicându-le bibliografie duhovnicească și învățându-i, treptat, să fie buni creștini.

Aprinderea de lumânări este, de asemenea, un ritual frecvent, cel puțin în magia practicată în zilele noastre. Lumânările se ard atât în timpul oficiului anumitor ritualuri magice, cât și în afara acestora, ca adjuvant.

Câteva din aceste ritualuri vor constitui obiectul comentariului nostru. În ortodoxie, lumânările aprinse simbolizează lumina adusă în lume de Mântuitorul Hristos, El însuși fiind numit "răsăritul cel de sus", "lumina lumii". Lumânările se aprind ca simbol al acestei lumini, la unele slujbe (de exemplu, Sfânta Liturghie neputându-se sluji fără lumânări și lumini aprinse). De asemenea, lumina mai înseamnă și împărăția lui Dumnezeu, viața veșnică, în care oamenii se împărtășesc de lumina dumnezeiască. De aceea se aprind lumânări pentru morți, ca sufletele lor să se împărtășească de lumina lui Dumnezeu.

În cultul ortodox, aprinderea lumânărilor închipuie și jertfa pe care creștinii o aduc lui Dumnezeu. Materiile de jertfă (pâinea și vinul) care se aduc la altar, alături de numele credincioșilor care se pomenește sunt însoțite și de lumânări, în număr de două (câte una pentru vii, respectiv morții pomeniți, sau simbolizând cele două firii ale Mântuitorului) sau trei (după numărul Persoanelor Sfintei Treimi). De asemenea, lumânările aprinse pentru morți, la morminte sau în biserici, constituie un mod de a aduce jertfă, milostenie, pentru cei adomiți.

Prezența lumânărilor în cultul ortodox este lipsită de orice semnificație magică,

Sasca,
Părasca,

De-ar ave scară
S-ar mai sui încă.

(Fasolea)

fiind mai mult simbolică, împodobind lăcașele cu frumusețea luminii lor și fiind considerate drept jertfă adusă lui Dumnezeu, alături de celelalte forme de jertfă cunoscute - rugăciunea, cântarea, milostenia din obiecte și alte bunuri - pe care le pot îndeplini mirenii.

Ca practici magice întâlnite în societatea contemporană românească se află aprinderea unui anumit număr de lumânări la trei, șapte sau nouă biserici într-o zi, în formă de cruce, sau aprinderea luminilor pentru dușmani la morți. De asemenea, la miezul nopții, se ard trei sau nouă lumânări, câte un sfert din ele în fiecare seară, la rugăciune, cu scopul "arderii dușmanilor". În ritualurile referitoare la ursitoare, lumânările erau nelipsite în trecut. Stingerea

lumânărilor folosite în riturile creștine legate de naștere sau cununie se face, de obicei, de grinda casei, făcând acolo un semn, ca să nu se apropije răul de casă. În magie, în unele cazuri, lumânarea îl preînchipuie pe omul căruia urmează să î se facă un rău. Dacă ea este zgâriată sau scrijelită, magicianul face aceasta cu scopul de a î se face la fel și omului pentru care se pregătește răul. Dacă este străpunsă de un ac, aceasta preînchipuie omorârea omului respectiv. Dacă este arsă, preînchipuie "arderea dușmanilor", trimiterea de necazuri asupra acestora, prin care să se chinuie și să ardă precum lumânarea.

Practica se încadrează într-un ansamblu de ritualuri simbolice, adunate de Frazer sub trăsătura comună referitoare la faptul că asemănătorul produce asemănător. Este numai unul dintre modurile simbolice folosite, fiind practicată și simbolizarea dușmanului printr-o păpușă de cărpă sau un animal (de obicei găină sau broască). Aceste ritualuri primitive, practicate încă de vrăjitoarele contemporane din România, au fost consemnate și la triburile din Malaezia și la alte triburi, care duc o viață primitivă, în zilele noastre și în trecut. Ele constituie acte magice specifice magiei negre, ofensive, în care îndeplinirea faptelor simbolizate în actele magice se face cu ajutorul diavolului.

Oamenii care săvârșesc aceste ritualuri sunt considerați drept slujitori ai diavolului, sunt izolați. Despre ei se crede că se vor chinui mult, fără a putea să moară și mai ales, pe lumea cealaltă, în iad. Performarea unor astfel de ritualuri, utilizând lumânările și obiectele sfintite, poate fi considerată drept profanare și returnare a utilizării obiectelor folosite în cultul religios către una magică, pentru a șterge, astfel, urmele sfîrșeniei datorate întrebunțării acestora în cult.

Un exemplu în acest sens se găsește și în viața Sf. Andrei cel nebun pentru Hristos în care profanarea celor sfinte este utilizată drept mijloc al îndepărțării harului dobândit în urma oficeriei Sfintelor Taine și ierurgiei și al apropierii diavolului de om. "La fel a făcut vrăjmașul și în cazul femeii. O vedea întotdeauna iubind pe Dumnezeu cu tot sufletul, dar nu găsea un mod prin care să-o vatăme. A folosit, aşadar, necuvînta soțului ei și a împresurat-o cu vrăjile, atunci când, de voia ei, a alergat la acel vrăjitor. Femeia cere de la vrăjitor să-i împlinească dorința și își pierde sufletul. Ia aminte acum: diavolul, ca să-i

Ortansa Dogaru Fecior de pe Mara

Cu noi să nu mai grăiești;
Fără uși, fără obloane,
Să nu ieși vara la soare.
Dragă frățior iubit,
Dar tu oare ce te-ai gândit -
Ți-ai făcut casă de brad,
Să trăiești în ea cu drag.
Dar casa ta-i încuiată
Tot cu lăcate de piatră -
Să nu mai vii niciodată,
Cu lacăte de argint -
Să putrezești în pământ.
Scumpul meu, frățiacul meu,
Tu nu vezi din copărșeu,
Toți stau împrejurul tău,
Ți-o venit la petrecanie
Toți cu lacrami și jelanie.

Alte cântări de petrecanie

2189

Jelea Pintii

Focu te ardă de brad,
P-a cui samă te-ai crepat?
Te-ai crepat în sirisău
La Pintea de copărșeu.
Da' nu-i zina brazilor
Și nici a stejarilor:
Brazii îs îngreunați
Și stejarii-mpraporati,
Cu flori albe-mpodobiț.
Luna și cu stelile
Își aprind luminile.
- O, Gutâi, Gutâi, Gutâi,
Tăt la tine mă mânghâi -
S-aude glasu Pintii
Di la marginea lumii.
S-auzé și din Baia
Clopotele cum suna.
Clopotele clopotea:
O, Pintea, Pintea, Pintea.
Colecția PAMFIL BILĂIU, Călinești
De la Petre Berciu, 27 ani, 1972.

2190

La văr

O de mine, măi văruc,
Vină peste-o săptămână
Că te-om aștepta cu cină;
De nu i vini să stai -
Batăr un sfat să ne dai
La copii și la nevastă,
Să mai sii gazdă de casă.
Colecția GEORGETA MARIA IUGA,
Săliștea de Sus, 1984

2191

Mire, struțuc de vioală,
Unde meri înt'altă țară
Cu moartea de susuoară
Și-i sosî numa p-astară?
Văruluc ca și tidrii,
Dacă-acolo ti-i sosi
Înainte ț-or ieși

Tăt a tale nemurele
Mândre ca și niște flori,
Te-or duce de susuori
Și te-or pune după masă
Să le spui rându de-acasă.
Spune-le, numa le spune
Că rându-i bun și tăte-s bune -
Doru lor ne duce-n lume.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus, 1964

2192

Stăi, văruc, nu te păzî
Și de-aicea nu porni
Că tăt pe desără-i sosi.
Văruluc ca și floarea
Stăi cu noi și nu pleca
Că pe desără-i apuca
Și tăt cu morții-i cina
În grădină la popa.
În mijlocu grădinii
Cu tăt morții ti-i tâlni
Și mândru ti-i veseli
Că morții cu drag te-așteaptă
Tăt pe tine să te vadă.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus, 1964

Vesu Agoston: Nevastă din Chioar

2193

Măi văruluț, struț tomnit,
Dacă te duci și te duci
Nu te uita după apă
Că apa-i tare ducătoare,
Niciodată-nturnătoare.
De te uită după soare
Că soarele-i ducători
Și iară-i înturnători -
Doară și tu-i înturnă,
Nu ni-i rumpe inima,
Doară și tu-i mai vini
Nu ți-i lăsa părinții
Și satu cu prietenii.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus, 1964

2194

Măi văruluț, struț de rouă,
Cum ț-ai făcut curte nouă
Și ne-ai rupt inima-n două;
Ț-ai făcut curte de ptiatăr,
Pe gură ț-ai pus lăcată -
Nu ni-i vedé niciodată,
Fără uși, fără ferești -
Tăt cu noi să nu grăiești.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus, 1964

2195

La văduvă

Nevasta fără bărbat
Îi ca pomu lângă gard -

poată pierde sufletul și să locuiască în ea, a reușit ca ea însăși, de voia ei, să-i dea cele pentru vrăjitorie. "Pregătește-mi, i-a spus vrăjitorul, candelă, untdelemn, lumânare, brâu și foc" În acest chip a avut de gând să îndepărteze de la ea harul Sfântului Botez. A folosit, aşadar, candela în loc de cristelnită, apa în locul acelei ape sfintite, untdelemnul în locul Sfântului Mir, iar lumânarea și focul, în locul lumânărilor care erau aprinse la Botezul ei. În sfârșit, brâul l-a folosit în locul brâului cu care fusese încinsă în timpul Tainei. Luând vrăjitorul acestea în chip viclean, a dezgolit-o de măntuitorul botez. De aceea îi spunea arapul că era femeia lui, căci nu îi mai apartinea lui Christos.

La fel s-a întâmplat și cu icoanele, luând de la ele harul, ungându-le cu necurății uscate, pe care apoi le-a aruncat pe ascuns în candelă. Așadar, a afierosit acestea satanei, ca prinos al ei pentru jertfă.

Cât despre cele patru noduri ale brâului, satana era legat acolo și nu putea să plece până ce nu se ardea brâul. I-a poruncit cu dinadinsul să-l poarte pe piele, ca să-l aibă pe satana la mijlocul ei." [21]

Același sfânt mărturisește că: "Diavolul are obiceiul ca, mai întâi, să alunge harul lui Dumnezeu de la oameni și după aceea să intre în lăuntrul lor neîmpiedicat. Harul însă nu pleacă fiindcă se teme de diavol, ci fiindcă se întoarce și se scârbește de reaua duhoare a păcatului. Dar nici diavolul nu-l conduce pe om la păcat în chip tiranic. Omul păcătuiește de bunăvoie." [22] Altă problemă controversată, aparent comună magiei și religiei, este credința, în creștinism, aceasta este considerată una dintre virtuțile teologice, alături de nădejde și dragoste, fiind necesară atât măntuirii subjective, creșterii în apropierea de Dumnezeu a fiecărui om, cât și cunoașterii lui Dumnezeu, dat fiind faptul că unele dogme (cum ar fi cea a Sfintei Treimi) nu se pot înțelege rațional, ci trebuie acceptate prin credință.

Credința creștină nu exclude rațiunea, ci îi implică colaborarea, până în punctul în care aceasta poate să ajungă și este o transcendere a raționalului în sens duhovnicesc, fiind manifestarea iubirii față de Dumnezeu, care nu este egoistă, individualistă, ci presupune comuniunea cu Biserica și cu capul ei, Christos. "Credința în Chrisos e credința în Christos cel din noi, credința din puterea Lui aflată în noi, e iradierea în noi a prezenței și puterii lui Christos, sălăsluit în noi în chip nevăzut". [23]

Credința ortodoxă este cea "prin care ne înșușim starea de dreptate a lui Iisus, de pe urma jertfei și învierii Lui, care, aşa cum este dinamică în El, este dinamică și în noi". [24] Credința ortodoxă este una lucrătoare prin iubire, care rămâne forța faptelor bune, făcute în comuniune cu Persoana infinită în iubire și putere a lui Christos. Ea constă în împlinirea faptelor creștine, a poruncilor lui Dumnezeu, fără de care este moartă, teoretică, o filosofie fără sens, o exaltare semeată a rațiunii.

În sens magic, credința s-ar identifica mai mult cu încrederea oarbă în magician sau în rețetele sale. Aceasta este întotdeauna apriorică, precede experiența. Este o condiție necesară a asistenței la ritual, căci magicienii nu-i acceptă uneori în compania lor pe cei necredincioși, de frica eșecului ritualului.

În sprijinul credinței în magie există preocuparea de a căuta exemple precise,

Patru mâini,
Patru pticioare,

Patruzeci de unghișoare.

dădate, localizate. Se caută dovezi palpabile, raționale și tradiționale, care să convingă de puterile magiei și ale magicienilor, de faptul că, chiar și pe cei necredincioși în ea, magia se poate răzbuna. Preliminariile ritualului, gravitatea demersurilor, gradul de pericolozitate al unor acte săvârșite, seriozitatea împlinirii tuturor actelor, dovedesc încordarea voinței pentru a crede în magie. Credința în magie există simultan în magician și în societate, unde se răspândește mecanic, difuz, fiind primită de fiecare membru al comunității în mod natural, firesc, odată cu întreaga zestre culturală și tradițională. Magia are o autoritate care rămâne nezdruccinată, chiar în fața experiențelor contrare, ale căror rezultate se întorc în favoarea ei, căci se crede că ele constituie efectul unei contra-magii, al unor greșeli rituale și că nu au fost îndeplinite condițiile necesare practicilor respective ("pacientul" nu a avut credință în descântătoare, sau nu a îndeplinit ritualul prescris, sau nu a respectat tabu-urile care i-au fost impuse, ori nu s-a ferit suficient de bine de influența contra-magiei etc.). Tot în favoarea magiei vin o mulțime de coincidențe întâmplătoare, care sunt luate drept fapte normale.

Intr-o situație mai delicată din punct de vedere al credinței se află magicianul care "simulează, pentru că asta i se cere, pentru că va fi căutat și i se impune să acționeze. Nu este liber, ci obligat să joace fie un rol tradițional, fie un rol pe măsura aşteptărilor publicului".[25] Lui îi este cel mai greu să credă într-o magie ale cărei efecte le apreciază el însuși, cunoscând trucurile, simulările, suprasolicitarea, laudele neîntemeiate, pe care și le aduce, pentru a satisface credulitatea publicului, sau chiar stările de încordare nervoasă pe care le atinge, căzând pradă tuturor iluziilor.

Credința magicianului este o reflectare a celei a publicului, deoarece simularea să își găsește o rațiune de a fi numai în credința celor care îl înconjoară, care îi menține și lui credința, în ciuda nereușitelor care intervin. Credința în magie este strâns legată de forța colectivă care o pune în mișcare, spre deosebire de cea creștină, care are izvorul în Hristos, având și o latură personală, în sensul că Dumnezeul creștin este Persoană, iar nu o forță difuză, aşa cum este cea numită mana, wakan sau orenda în magie, definită de Hubert și Mauss drept "o acțiune de un anumit gen, adică acțiunea spirituală produsă la distanță, între ființe legate prin simpatie (...) un fel de eter imponderabil, incomunicabil, care se răspândește de la sine (...) un fel de lume interioară și specială, unde totul se petrece ca și cum dolar mana ar fi în joc (...) orice este mana și dacă putem spune aşa, chiar mana însuși trebuie să fie mana".[26]

Virtutea magicului este localizată exclusiv în om și poate fi mânuită numai de el, în condiții speciale și într-o manieră prescrisă tradițional. Ea este "născută în propria situație și dintr-o tensiune emoțională, se datorează cursului spontan al ideilor, ca și reacției spontane a omului", justificând uniformitatea procesului mental care a atras după sine anumite caracteristici universale ale magiei și concepțiile generale care se află la baza gândirii și comportamentului magic al omului.

Oricare ar fi sursa și manifestarea credinței în magie, ea poate fi numită, din punct de vedere creștin, o credință greșită, deșartă, din mai multe puncte de vedere. Credința magică este o cunoaștere transmisă și întreținută de grup, un fel de iluzie colectivă, care vine, prin tradiția populară, de la oameni, nefiind revelată, aşa cum este credința creștină. În manifestările acestei credințe, lipsită de certitudinea experienței și de o finalitate ontologică (credința creștină sfintește ființa umană și o unește cu Dumnezeu; ca mărturii, orice creștin îi are pe sfintii din toate veacurile, ale căror trupuri sunt neprezentate de sute sau de mii de ani și săvârșesc minuni, prin puterea lui Christos) avem de a face, de multe ori, cu cazuri de posedare demonică, cu stări cataleptice, care induc starea de "credință", din care lipsește certitudinea "căii celei bune" (credința, în magie, nu este îngăduită de nici o normă, ea este doar o stare mentală,

**Cine-i harnic și muncește,
În lume bine trăiește.**

Colecția AUGUSTIN MICU, Cicârlău, 2002

Tăt îl împing, tăt îl trag;
Pe urmă dau și cu lemne
Că n-au de cine se teme.
Și nevasta văduvită
De tătă lumea-i grăită,
Din pat bine nu-i sculată
Și de lume-i judecată,
Din pat bine nu-i trezită
Că de lume-i povestită.
Cine n-are dor sub lut
Poate trăi cât de mult.
Colecția NICOLAE PETRICEC, Petrova
De la Anuța Bilașco, 73 ani, 2003.

2196

La mamă

Astăzi îi o săptămână,
S-o băgat moartea-n grădină
Și mi-o rupt o ruje plină.
Ruja-o fost plină de rouă
Și mi-o rupt inima-n două.
Bată-te Dumnezeu, moarte,
Că nu faci nici o dreptate
Că umbli din nuci în nuci
Și duci mama de la prunci,
Nu o leși să mai trăiască
Și pruncuții să și-i crească -
Că pruncuții fără mamă
Nu-s luați nici înt-o samă.
Colecția LAZĂR TEMIAN, Vălenii Șomcutei
De la Iuliana Buda, 57 ani, 1992.

2197

O, mămucă, țucu-te,
Oare cum te-ai îndurat
De-așe iute ne-ai lăsat?
Fost-ai în pat așternut,
Tăte cele te-o durut,
Amu ești pe scândurică
Și nu te doare nimnică.
Tucu-te, mămuca me,

Foto: Francisc Nistor

Altu-n veci nu te-oi ave
Că mi te-or băga în lut
Şi nu te-oi vedé mai mult.
Ai, ţucu-te io, mămucă,
Nu te duce supărată,
Vină la noi câteodată.
Ai, ţucu-te, mămuca me,
Altu-n veci nu te-oi ave,
Ţucu-te, mămucă dragă,
Da' cum ti-i face tină neagră.
Că veni-u-a duminica
Şi tăte femeile
Că numă surorile
Or hi gata-n haine negre,
Nurorile şi fata
Da' te-or jeli pe dumnetă.
Ai, ţucu-te io, mămucă,
Cum m-ai lăsat singurucă.
Colecția LAZĂR TEMIAN, Vălenii Șomcutei
De la Victoria Dan, 68 ani, 1992.

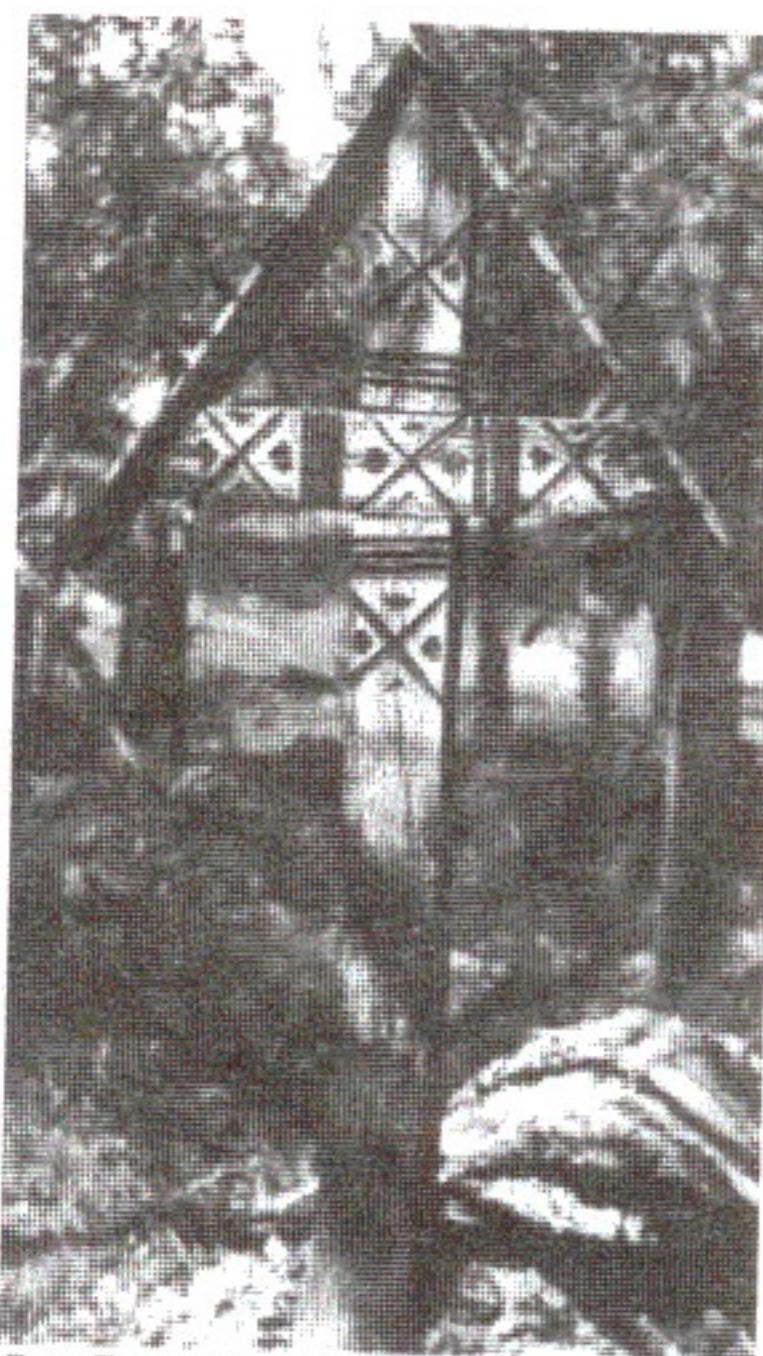

Foto: Francisc Nistor

2198

O, mămucă, ţucu-te,
Lasă-ți mânurile-acasă
Că-i păcat să putrăzască,
Hărnicia dumnitale
Las-o-acasă la oricare.
O, mămucă, ţucu-te,
Greu-i în lume-a trăi,
Dar mai greu-i a muri:
De trăit, trăieşte-oricine,
De murit, n-ar muri nime.
O, mamucă, ţucu-te.
Închide, tată, vranița,
Ca se duce mamuca.
Colecția LAZĂR TEMIAN, Vălenii Șomcutei
De la Maria Lupu, 65 ani, 1992.

2199

Vai de mine, hăi mămă,
Bagă-te la casa ta
Şi, mamă, de te-or ţipa

emoțională și sentimentală, care se poate manifesta oricum), oferită, în creștinism, de autorii patristici și de sfintii tuturor veacurilor. O consecință a acestui fapt este lipsa roadelor duhovnicești din credința magică, prezente în credința creștină - bucuria, pacea, smerenia, cunoștința cea adevărată a lui Dumnezeu. În magie lipsește țelul suprem al credinței (deși ea are ca obiect magicianul sau ritualul său) identificat, în creștinism, în Dumnezeul unic, adevărat, viu și personal, Sfânta Treime.

Altă practică, destul de frecvent întâlnită în ritualurile magice, este întrebuițarea obiectelor sfintite sau atinse de sfintele moaște, de Sfânta masă, de icoane din biserică sau de cruce - flori din cununa din Joia Mare sau de la Bobotează, de la cruce, aghiazmă, haine atinse de obiecte sfintite, etc. Utilizarea obiectelor sfintite este o practică veche specifică creștinismului, având ca scop sfintirea tuturor lucrurilor și, prin ele, a oamenilor, transmiterea, prin obiectele sfintite, a puterilor sfîntitoare și taumaturgice, care vin de la izvorul sfînteniei, Dumnezeu, către oamenii aflați în nevoie. Condiția realizării acestui fapt este, însă, dreapta credință și lucrarea virtuților creștine, păstrarea legăturii și unirii credinciosului aflat în nevoie cu biserică sa.

În magie, această legătură fiind ruptă, toate faptele sunt transferate în contextul magic, ceea ce face ca și semnificația lor să migreze din sfera religiosului în cea a magicului. Astfel, ele sunt receptate ca fapte ale magiei prin contagiune, ca o simplă transmitere de mana, printr-un obiect altui obiect, sau ca un simplu act purificator, care ar îndepărta efectele magiei negre de omul care se atinge de obiectele sfintite, permitând acțiunea noii întreprinderi magice "pe teren curat"; de fapt, înlocuirea unui tip de diavol cu altul, mai rău, sau cu mai mulți, după cum spune Scriptura.

Pentru a convinge mai mult de bunele lor intenții, de proveniența divină a harului lor, mulți dintre magicienii contemporani preiau sau adaptează formule sau rugăciuni utilizate în practica liturgică. Cea mai răspândită dintre ele este utilizarea rugăciunii domnești (Tatăl Nostru) drept descântec de deochi. Însă, pe lângă această rugăciune, se mai folosesc și frânturi din molitfele Sfântului Vasile cel Mare, din rugăciunile Sfântului Ciprian, sau din cele din Molitfelnic, pentru năjît, deochi, îndepărtarea bolilor, folosite la Sfântul Maslu, sau ca molitfe de sine stătătoare. Greșeala constă în deturnarea contextului și semnificațiilor acestor rugăciuni, așa cum spuneam mai sus, deși există și cazuri când ele sunt spuse cu credință, de oameni credincioși, care nu sunt propriu-zis magicieni, ci numai rugători. Există, de asemenea, și cazuri în care aceste rugăciuni sunt folosite pentru creșterea prestigiului magicianului, spre înșelarea pacienților creduli, fiind utilizate simultan cu alte formule și practici ale magiei negre.

Pentru ca iluzia provenienței dumnezeiești a descântecelor să fie mai puțin evidențiată, unele dintre ele se folosesc de numele Maicii Domnului, pe seama căreia pun vindecarea bolnavului (vezi și formula finală: "Descântecul de la mine/ Leacul de la Maica Precista"). În descântece, Maica Domnului este numită Maica Precista, Maica (prea) Curată, Maica Sântămărie, Sântămăria Mare (numele ei se confundă cu al sărbătorii Adormirii de la 15 august). Bolile pentru a căror vindecare apare Maica Domnului sunt multiple. Se descântă: "de albeață", "de apucat" (ele), "de dragoste", "de deocheat", "de desfăcut", "de plămădirea inimii", "de bubă" (rea), "de aruncat", "de toate bolile" (ori de ce rău a fi), "de boala copiilor" (epilepsie), "de aplecat", "de boala vitelor" ("când s-o luat laptele la cutare vacă"), "de brâncă", "de întâlnit", "de întors", "de junghiu", "de încuietură", "pi (di) ursâtă", "de cel perit", "de ruptoare de apă", "de mătrici", "de pretit", "de pocit", "de lehuzie", "de săgetătură", "de sperietură de noapte" etc.[27]

Formula de început a acestor descântece prezintă cauza magică a bolii. Personajele malefice care cauzează suferință, pomenite uneori ca oameni în

Nici în casă,
Nici afară,

Nici în cer,
Nici pe pământ.

carne și oase, sunt numai mediatori între forțele malefice și bolnavi, puterea care a produs îmbolnăvirea fiind lucrarea unor duhuri :

Săteni, Megieșâtâli,
Poporâni, Vecinili.

Alte personaje care aduc suferința sunt "Vântoasele,/ Frumoasele" care provoacă "albeata" sau, într-un descântec "de aruncat" :

...Leul cu leoai, Didiochiul cu didiochitoai,
Zmăul cu zmăoi, Samca cu sămcoai".

Unele dintre aceste personaje sunt ușor de recunoscut, căci au o mare circulație pe o arie mai largă a folclorului românesc. La fel și aceste duhuri aducătoare de rău, prezente în folclor încă din Evul Mediu :

Și m-am întâlnit: Cu strigoaica,
Cu dedeochetoru, Cu moroiu,
Cu dedeochetotoarea, Cu moroaica"[28]
Cu strigoiu,

Altele sunt personaje biblice recunoscute ca aducătoare de răutate, precum cea care a cerut capul lui Ioan Botezătorul, în schimbul dansului ei:

Cum nu m-oi văieta,
Că o plecat Irod,
Cu Irodiasa,
Cu fetele lui,
Cu faviorii lui,
Cu slugili lui,
Cu slujnicele lui,
Cu izbitoarele,
Și cu zghiuitoarele,
Cu frumoasele,
Și cu vântoasele,
Pe drum mergând,
Jocuri jucând,
Și voie bună făcând.
Nu știu în ce cias m-o aflat
În lucru lucrând,
În somn somnând,
Ori în drum mergând;
Sânătatea mi-o luat.

Ioan Nădișan: Fete din Desești

Într-un descântec pentru "când vaca și-o pierdut laptele" întâlnim un personaj malefic care se sustrage sorocului "Maicii Precurate" care a omorât pe potențialii vinovați. Este un fel de Baba Cloanța :

Baba cea buzată
Cu zgaburi încălțată".[29]

Alt producător al răului este "Miriș și Pârâș", sau însuși "Dracul cu Drăcoaia". Un personaj special, ilustrat în povești în chip de om și animal deopotrivă, amintind de reprezentările diavolului din pictura bisericească, este cel numit într-un descântec "Tartacot-cu barba de-un cot". Acesta apare într-un descântec "di disfăcut" cules de Alexandru Vasiliu, prezentat licențios și necuviincios, deși vindecătoare este considerată a fi Maica lui Dumnezeu:

...Moș tatâ Barbâcot.	Cu cojocu-ntors pi dos
P... -i batî vinile	Cu ițari plezniț'
Coaiele călcâile	Cu dințâi rânjât'
Limba borta curului	Cu luleaua-n dinț'
Calari pi iepuri	Cu ochi' boldiț.[30]
Cu bici pi umăr	

Dacă această caricatură de personaj este cauza bolii merită oare să fie luat descântecul în serios ca putere vindecătoare - sau mai are ce căuta Maica

Tu de-acolo nu pleca
Că noi, mamă, n-am crezut
Până, mamă, n-am văzut.
Vai de mine, hăi mămă,
Cine mere-n ceie lume
Carte pe poștă nu pune
Și nici nu zine anume.
Focu te bată de moarte
De-aș pune mâna pe tine
N-ai mai omorî pe nime,
Te-aș închide-nt-un ocol
Pe nime să nu omori,
Te-aș închide-nt-o livadă.
Cu nime să nu ai treabă.
Colecția VERONICA POP, Bogdan Vodă.
De la Maria Saplonțai, 70 ani, 1978.

2200

Vai de mine, hăi mămă,
Dacă la tata-i sosî
Tătuca te-a întreba
Cum i rându p-aicea.
Spune-i, mamă, câte-i știi
Să se poată hodini,
Spune-i, mamă, dintre ele
Să nu-i pară tare grele.
Gată, hăi tătă, cina
Că sosește și mama,
Laolaltă vi-ț cina,
Tare bine i-a părea.
Colecția VERONICA POP, Bogdan Vodă.
De la Maria Saplonțai, 70 ani, 1978.

2201

Uă, uă, uă, mămuca me
Că nimica nu ne-ai spus
Că ț-o fo gându de dus.
Io merinde mi-aș si pus
Și cu tine m-aș si dus,
M-aș si dus, mamă, și eu
Să nu-ț paie drumu greu,
Drumu batăr jumătate
Să nu meri cu greutate.
Ie-mă, mămucă, cu tine
C-acolo mi-a si mai bine,
Ori la cap, ori la pticioare
Că eu nu te-oi strâng tare
Că-s pruncuța dumnitale.
Colecția VERONICA POP, Bogdan Vodă.
De la Maria Saplonțai, 70 ani, 1978.

2202

Vai săracă maica me,
De tăte m-o ferit ié
Și de apă și de foc
Numa nu mi-o dat noroc,
Și de apă și de pară
Numa nu mi-o dat tihneală.
Din tătă zița și neamu
Este-un pruncuț de haramu,

**Cine-i harnic și muncește,
Are tot ce vrea.**

Foto: Francisc Nistor

Maică, din tăt neamu meu,
Mămucă, -aceea mi-s eu,
Mămucă, din neamu nost
Io, mamă, acee-am fost.
De-ar voi supărarea
Io, mamă, te-aș întreba,
Mai mere-a la cineva
Ori numa de mine-a sta;
Mere-u-a la oarecine
Ori sta-u-a numa de mine?
Cine-ar vedé-a me inimă
N-ar mai zice că-i inimă
Că-i neagră ca și de tină.
Inimă, de ce nu mori
După-atâtea răci durori,
Inimă, de ce nu zaci
După câte rele-ț tragi?
Du-te, supărare, -n vânt
Și mă lasă mai la rând.
Pe omuțu supărat
Nu trebe mult întrebăt
Numa-o vorbă și lăsat.
Du-te, supărare, -n codru
Și mă lasă mai la modru.
De un an ș-o săptămână
Ce mânânc pare că-i tină,
Ce beu pare că-i rugină;
De o lună și de-un an
Voie bună n-am șuan.
Hăi, tu, mămuleaua me,
Pântu ce m-ai legănat
Nici o plată nu ț-am dat,
Pântu ce m-ai ciupăit
Nimica nu ț-am plătit.

Colecția VERONICA POP, Bogdan Vodă.
De la Maria Saplonțai, 70 ani, 1978.

Domnului în această atmosferă mai mult de basm și fabulație decât de adevăr? Judecând descântecele ca un ansamblu format de textul literar, practica magică și credința care exprimă o anumită mentalitate, remarcăm forța magică ce se atribuie cuvântului

De lături, di drum l-o dat
Cu numi di om mort l-o lăsat.

Cuvintele dău impresia că se actualizează ca fapte, pe măsură ce se vorbește, alcătuind uneori un întreg ceremonial. Principala proprietate a limbii este o atât de mare fluiditate, încât forma este mai atrăgătoare, constituind o adevărată încântare, vrăjind astfel auditoriul, distragându-i atenția de la conținut. Vom lua exemplul unui descântec "de desfăcut":

În apa lui Iordan Băgatu-ne-au, Cu trei vesli (sic) Spălatu-ne-au, Cu trei pi față, Cu trei pi dos, Di fapt di moș, Di fapt di mătușă, Di fapt di fată, Di fapt di cumnat Di fapt di vecin Di fapt di strein Bini spălatu-ne-au, Bini fereduitu-ne-au Bini curățatu-ne-au, Din casa noastră, Din masa noastră, Din viața noastră, Din prilejul nostru Din vitili noastri, Din mâna driaptă Zmucitu-ne-au, Pi scară di argint Pusu-ne-au, Mâna Sfântului săn Petru Tălpiori di matasă Scosu-(ne)-au, Din creștit păr-n tălpi Ştersu-ne-au,	Di toati bolili Di toati răutățili, Di toati scăderili. Cu cămeșă di borangic Îmbrăcatu-ne-au Cu brâu di ibrișân Încinsu-ne-au, Cu cizmi di dragosti Încăltătu-ne-au Haini di dragosti în spati Pusu-ne-au. (...) Lacrămi în față Datu-ne-au Luna în spati Scrisu-ne-au, Lucesfiri di dimineță în umeri Pusu-ne-au, Strat di busuioc Făcutu-ne-au. (Cum e) busuiocul ales Di toati florili Și crinii cei albi Di toati buruienili, Așa să fii vorba noastră, Chipul nostru, Di toati căpetenili, Di toți oaminii. [31]
---	---

Am ales acest text deoarece ne aduce la cunoștință toată gama de acțiuni puse pe seama Maicii Domnului pentru curățarea bolnavului de toate răutățile. Remarcabil e nu numai faptul că nicăieri nu se constată vreun semn al prezenței efective a Maicii Domnului (ca în minuni), ci și că noul chip înfrumusețat și curățat de Maica Domnului este unul al strălucirii aparente, exterioare, al slavei lumești. Lipsind semnele prezenței dumnezeiești, nu putem admite apartenența descântecului la practicile creștine, căci Scriptura învață că mărturia lui Dumnezeu este duhul proorociei nu al descântecului, iar Saul, când a consultat vrăjitoarea, a fost pedepsit. În ciuda contrazicerilor cu creștinismul, în destul de multe descântece apare Maica Domnului, în acest caz vrăjitorul speculând buna credință a oamenilor, care o consideră ca pe o maică a lor ajutătoare și mijlocitoare în necazuri și

Doua late
Alăturate,

Două înguste
Încârligate.

(Fotofeca)

boli. Momentele în care ea apare o prezintă într-o slavă desăvârșită:

Numai Maica Precista
Din poarta ceriului auzit-o.
Pi scară di argint
Scoborâtu-s-au,

Simbol al purității celei mai desăvârșite, "mai cinstită decât heruvimii și mai mărită, făr' de-asemănare decât serafimii", Maica Sfântă apare și în acest mod, când îl aude pe bolnav "văicărindu-se":

Maica Precista ca o sfântă ce era,
În rochie albă se îmbrăca,
Pe scară de aur se suia. [33]

Altă reprezentare a Sfintei Fecioare este aceasta, aflată într-un descântec de dragoste :

Maica Precista dacă auzea,
Din pat de aur sărea,
Îndată se spăla,

În rochie se îmbrăca,
Un băt de argint luă,
Pe scaun de aur coboră." [34]

Altă apariție, legată tot de calitatea de Doamnă a cerului, este cea dintr-un descântec "de sperietură de noapte". Aceasta dă și mai multe amănunte despre toposul necunoscut (al raiului, desigur) peste care Maria este stăpână :

Este un deal mare,
După dealul mare,
Este un măr de aur
Sub mărul de aur
Este un scaun de aur

Și pe scaun cine șade?
Şade Maica Domnului
Cu Sfânta Maria Mare
Cu arcu-n mâna dreaptă [35]
Cu paharu-n mâna stângă. [36]

sau:

Nime-n lume nu l-o auzit,
Făr' Maica Domnului,
Din poarta ceriului
L-o văzut și l-o auzit.

Pe scară de ciară o coborât,
Năframă albă i-o întins,
Și cale da i-o cuprins. [37]

Un descântec "de săgetătură" prezintă o asemănare ciudată între Maica Domnului care grăiește din "carul ei de aur" și sfântul Ilie, răpit de Dumnezeu în car de foc de pe pământ.

Note:

- [21] Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos, Editura Evangelismos, 2002, p.129
- [22] Idem, p. 128
- [23] Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, Dogmatica, II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 241
- [24] Idem
- [25] Marcel Mauss, Henri Hubert, Op.cit., p. 121
- [26] Idem, p.141
- [27] Explicațiile medicale și științifice ale acestor denumiri populare ale bolilor se găsesc în "Culegere de descântece din județul Romanați", de D. Ionescu și Alex. Daniil, Editura Minerva, 1907;
- [28] Idem
- [29] Idem
- [30] Al. Vasiliu, Descântece din Moldova, Bucuresti, 1934
- [31] din volumul Folclor vechi românesc, Editura Minerva, București, 1990
- [32] Idem
- [33] D. Ionescu, Alex. Daniil, Op. Cit.
- [34] din Carte de descântece, Editura Librăria Eșanu, București
- [35] acestea sunt uneltele pe care Fecioara le va folosi împotriva vrăjmașilor, pocitorilor, moroilor și strigoilor care-l tulbură pe om
- [36] din Carte de descântece și desfacerea farmecelor, Editura R. O. David și M. Saraga, București, 1924
- [37] Idem

Cine nu muncește,
Nu mănâncă.

2203

La tată

O, tătucă, țucu-te,
Acolo dacă-ai sosit,
Cu mamuca te-di-ntâlnit.
Da' mamuca nu te-o-ntrebat
Că ce fac io p-aicea?
Da' nu-i spune cum să creadă,
Numa să vie să vadă.
Da' spune-i la mamuca me
Că oare la ce m-o facut
Că-n lume de nacaz sunt.
Colecția LAZĂR TEMIAN, Vălenii Șomcutei
De la Victoria Dan, 68 ani, 1992.

2204

O, țucu-te, io, tatuț,
Oare cum te-ai îndurat
De-așe iute ne-ai lăsat.
Lasă-ți mânurile-acasă
Că-i pacat să putrezască
Că-n lume căt ai trăit,
Doamne, mult te-ai mai zolit.
O, tătucă, țucu-te,
Lasă-ți doru până odor
Să răsară-on merișor,
Pe noi dor când ne-a lovit
La măruț noi ne-om opri,
Măruț l-om scutura
Și bine ne-om stâmpăra.

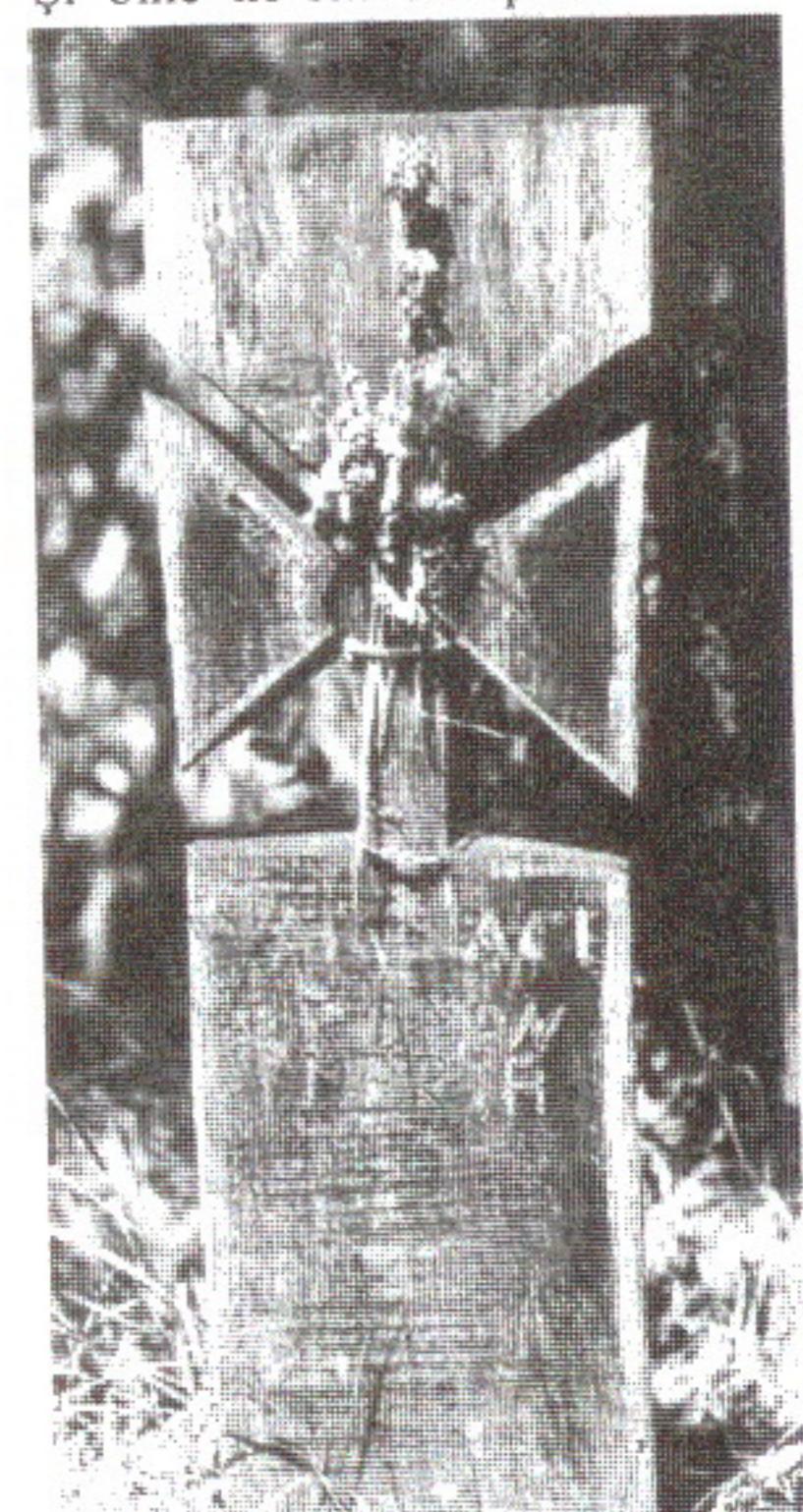

Foto: Francisc Nistor

O, tătucă, țucu-te,
Scoală-te de-acolo-n sus,
Nu sta gata tăt de dus;
Du-te până-n grădinuță,
Calcă două-tri urmuță,